

8У
Д67

1820

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. Драгоманова

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова

100310008

АНІСІМОВА Ніна Павлівна

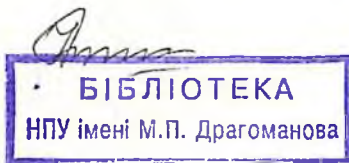
УДК 883.3

**ЛІРИКА ОКСАНИ ЛЯТУРИНСЬКОЇ
ЯК ЯВИЩЕ ЕСТЕТИКИ ЧИНУ І МІФОТВОРЕННЯ**

10.01.01 – українська література

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 1999

5-69 Н. М.

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі української літератури Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти України

Науковий керівник

– дійсний член АПН України,
доктор філологічних наук, професор
ХРОПКО ПЕТРО ПАНАСОВИЧ,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова,
завідувач кафедри української літератури

Офіційні опоненти

– доктор філологічних наук, професор
ПАНЧЕНКО ВОЛОДИМИР ЄВГЕНОВИЧ,
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені В.Винниченка.
завідувач кафедри зарубіжної літератури та компара-
тивістики

– кандидат філологічних наук, професор
ГАСВСЬКА НАДІЯ МАРКІВНА,
Київський університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри української літератури

Провідна установа

– Запорізький державний університет,
кафедра української літератури,
Міністерство освіти України, м.Запоріжжя

Захист відбудеться 1999 року о 21 XII на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.04. в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова (252601 Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий “___” _____ 1999 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.П.Гальона

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дослідження української еміграційної поезії, яка ввібрала модерні художньо-філософські пошуки й оригінальні націокультурні моделі, неможливе без осмислення тенденцій розвитку міфотворчості постів "Працької школи". Лірика Оксани Лятуринської в літературному колі "пражан" – яскравий приклад самореалізації міфопоетичного мислення першої половини ХХ сторіччя. Проте десятиліття тоталітаризму спричинили штучне вилучення і насильницьке замовчування творчого доробку поетеси з культурного обігу на її Батьківщині. Через ідеологічні табу до недавнього часу було неможливе комплексне дослідження складної й багатоаспектної проблеми індивідуального міфопоетичного коду лірики О.Лятуринської. Особливо це стосувалося її поезії, прийнятої духом "націоналістичної неоромантики" (Ю.Бойко), відверто заангажованої державницьким світовідчуттям.

Актуальність роботи визначається необхідністю осмислення лірики О.Лятуринської як національно своєрідного варіанту світової міфософської традиції, в основі якого – аксіологічне спрямування моделей історичного минулого, прагнення дешифрувати та опетизувати національні первні, замилювання одвічною і незмінною у свосму плині природою "втраченої батьківщини". Життєвий і творчий шлях О.Лятуринської у міжвоєнний період в українській діаспорі уже був об'єктом дослідження в розвідках нарисового характеру К.Гридня, П.Зайцева, Є.Маланюка, М.Мухіна. У повоснну добу в еміграційному літературознавстві творчість письменниці осмислювали В.Битинський, Ю.Бойко, Б.Бойчук, Т.Горохович, М.Данилюк, О.Копач, Ю.Лавріненко, М.Оглоблин-Глобенко, Н.Пазуняк, В.Січинський, Яр Славутич, А.Стебельська, Ю.Шевельов. Вітчизняна критична думка розпочала дослідження лірики О.Лятуринської лише за нових політичних умов – у 1980–1990-і рр. Свій погляд на творчість письменниці висловили М.Ільницький, П.Кононенко, В.Моренець, О.Нахлік, Я.Поліщук, Т.Салига, О.Сліпушко, Е.Соловей. Однак, незважаючи на часткове висвітлення біографічних відомостей про О.Лятуринську та стислий огляд її творчої спадщини, письменниця залишається значною мірою нерозгаданою і невідомою, залишається поетесою для небагатьох. Нині, коли скасовано заборону на вивчення української еміграційної літератури і зникла "залізна завіса" між вітчизняним і зарубіжним літературознавством, необхідним є наукове дослідження лірики поетеси у міфотворчій площині. Естетика чину – це тільки світоглядне джерело, що живить поезію О.Лятуринської. Та попри зовнішню прозорість ідейного спрямування її лірика таїть у собі невичерпні внутрішні імпульси, які інколи не так просто виявити, бо, як слушно зауважив Ю.Шерех, "поезія О.Лятуринської глибока, і хоч які прозорі її хвилі, не завжди легко по-

бачити дно"¹. Очевидно, ключ до розгадки творчої феноменальності письменниці криється у міфопоетичному кодї її лірики, в основї якого – художня трансформація мотивів і образів слов'янської міфології, невичерпний діалог з українською культурою, що давало змогу О.Лятуринській витворювати сталі націокультурні моделі, прийняті культом “державницького” героя, утвердженням національної ідентичності. Тож висвітлення особливостей міфопоетики О.Лятуринської цілком виправдане й актуальне.

Актуалізовані сьогодні самі пошуки поетесою “золотого віку” України, що завершилися поверненням у генетичну пам'ять язичницької та ранньохристиянської епох, які щедро давали зразки автентичності, достеменних героїв чину і стали у літературному дискурсі “Празької школи” ще однією парадигмою історичного мислення. Тема дисертації пов'язана з науковою проблематикою кафедри української літератури НПУ імені М.П.Драгоманова, зосередженою навколо з'ясування місця письменника у літературному контексті.

Доцільність цього дослідження зумовлена тим, що проблема синтезу естетики чину та міфотворення дає змогу повною мірою досягнути не тільки індивідуальну міфопоетичну концепцію О.Лятуринської, а й визначити основні напрями розвитку всього еміграційного письменства у світлі вчення про боротьбу взаємозумовлених опозицій – реміфологізації – деміфологізації, – двох моделей осмислення світу, основний сенс яких – зміна культурних епох, вічно повторюваного, архетипного – на тимчасове, минуше і навпаки. У сучасному літературознавстві міфологічний підхід до інтерпретації художніх текстів не вичерпується пошуками елементів первісних міфів та архетипів. Більш продуктивними є ті аспекти, які дозволяють трансформувати національні першовитоки шляхом звернення до архаїчного і водночас одвічного світу міфу. У празькому літературному колі міфософські екстремуми “золотого віку” України найпереконливіше виявила у поетичній творчості О.Лятуринська. В її інтерпретації міф є символом духовного досвіду, що в кожному історичному епоху підлягає реактуалізації.

Предметом дослідження є лірика О.Лятуринської як явище естетики чину та міфотворення.

Матеріалом дослідження є прижиттєві й посмертні видання поетичних творів О.Лятуринської, опублікованих збірками (“Гусли”, 1938; “Княжа емаль”, 1941; “Веселка”, 1955), а також недрукованих (“Туга”, “Чар-зілля”); матеріали періодики різних років, епістолярна спадщина, літературознавчі статті й есеї авторки, спогади сучасників. Джерельну основу дисертації складають художні твори поетів “Празької школи” та фундамен-

¹ Шевельов Ю. Над купкою попелу, що була Оксаною О.Лятуринською // О.Лятуринська О. Зібрані твори. – Торонто, 1983. – С.10.

тальні праці вітчизняних і західноєвропейських дослідників міфу й міфології (М.Грушевського, Я.Голосовкера, М.Еліаде, М.Костомарова, О.Лосева, Є.Мелетинського, І.Нечуя-Левицького, В.Тернера, Н.Фрая, О.Фрейденберг); культурології (Р.Барта, М.Бахтіна, Й.Гейзінги, Е.Фромма); філософії (Ф.Ніцше, В.Соловйова, Д.Чижевського, П.Юркевича); психоаналізу (З.Фройда, К.-Г.Юнга).

Мета дослідження – аналіз лірики О.Лятуринської на рівнях міфопоетики, філософії, реактуалізації ритуалів та етноміфологем у світлі естетики чину. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) окреслити художню модель “золотого віку” в ліриці О.Лятуринської з погляду праслов'янської міфосвідомості та сучасних філософсько-естетичних концепцій;
- 2) визначити міфологічні джерела та художні нюанси ритуалізації життя як доміанти міфопоетики авторки;
- 3) простежити феномен “поетичного двовір'я”: синтез язичницького світовідчуття та художньої рецепції біблійних мотивів;
- 4) з'ясувати особливості етноміфологемної поетики та емблематичної символіки – визначальних складових художнього часопростору лірики, принципи функціональності поетичного образу та його естетичної самодостатності;
- 5) дослідити художньо-психологічні аспекти інтимної лірики О.Лятуринської у площині міфотворення та мистецької оригінальності;
- 6) розкрити синтез словесного, музичного й малярського мистецтв у пейзажно-особистісній ліриці з погляду моделювання міфу “втраченої батьківщини”.

Науково-методологічна основа дослідження. Лірика О.Лятуринської розглядається крізь призму міфо-ритуальної (архетипної) критики. Засадничою є ідея “колективного несвідомого” (К.-Г.Юнг), яка лежить в основі міфів, притаманних цілим історичним епохам, і становить собою своєрідну скарбницю найбільш цінного й глибинного людського досвіду. Сутність міфомислення виявляється через сталі феноменальні структури – етноміфологеми, архетипи, символи, які трансформуються відповідно до суспільно-історичних умов, видозмінюючись і набуваючи нових форм та виявів, проте незмінно поступають у національній генетичній пам'яті. У роботі використано елементи компаративного, порівняльно-історичного і формального методів аналізу тексту. Важливим аспектом дисертації є визначення естетичної оригінальності лірики О.Лятуринської, яка розглядається на таких рівнях: “поетика художніх компонентів, поетика окремого твору, індивідуальна поетика, поетика окремого жанру, поетика літературного напрямку” (Г.Клочек).

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше: 1) міфопоетичне прочитання лірики О.Лятуринської проводиться в таких площинах наукового дискурсу, як міфологія та культурологія провідних вітчизняних та європейських дослідників; 2) інтерпретовано поетичний міф “втраченої батьківщини” у контексті естетичних поглядів О.Лятуринської і “Празької школи” загалом; 3) на прикладі “лірики серця”, яка ще не була предметом цілісного дослідження, проаналізовано почуттєвий спектр та художню своєрідність жіночого міфу про кохання як одного з виявів духовно-душевної організації особистості.

Теоретичне значення роботи полягає у застосуванні нових методів дослідження (психоаналіз К.-Г.Юнга, закон “вічного повернення” М.Еліаде, “філософія серця” П.Юркевича), які дали змогу вияскравити неповторні грані поетичної майстерності О.Лятуринської. Матеріали і висновки дисертації мають значення для осмислення важливих літературознавчих проблем, зокрема схильності еміграційного письменства міжвоєнного періоду до міфотворчості. Робота становить певний внесок у вивчення лірики О.Лятуринської, у дослідження дискусійних проблем, пов’язаних з синтезом естетики чину і міфотворення.

Наведений у дисертації фактаж, основні теоретичні узагальнення і висновки можуть бути використані у фундаментальних розвідках з історії українського еміграційного письменства, при написанні комплексної студії про основні тенденції розвитку авторського міфотворення, у подальшій розробці цілісної концепції міфомислення О.Лятуринської. Результати цієї роботи можуть бути реалізованими при читанні загальних курсів з теорії та історії української літератури і в спецкурсах для студентів, у підготовці навчальних посібників для вчителів і студентів-філологів. У цьому полягає практичне значення дисертації.

Апробація роботи здійснена під час її обговорення на засіданні кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова; на міжнародній науковій конференції (Кіровоград, 1997); на звітних наукових конференціях у Бердянському державному педагогічному інституті імені П.Д.Осипенко (1998, 1999); у спецкурсах та на лекціях для студентів і вчителів. Основні положення дисертації викладено у 6 публікаціях.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, 4 розділів, висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг тексту 203 сторінки. Список використаних джерел становить 225 позицій.

Зміст роботи

У “Вступі” розкривається сутність і стан вивчення наукової проблеми, обґрунтовується актуальність і доцільність дослідження, його теоретико-методологічна основа, формулюються головна мета і завдання, розкривається наукова новизна, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, їх апробація та можливість впровадження.

У першому розділі – “Поетична модель “золотого віку” Оксани Лятуринської у контексті “Празької школи” – пропонується художнє дослідження національного образу світу, який окреслюється у двох часових площинах – прадавній родоплемінній і княжій ранньохристиянській епохах. Робиться спроба осмислення художнього діалогу поетичної думки О.Лятуринської з давньою українською культурою. З’ясовуються особливості індивідуального мистецького почерку поетеси у типологічних зіставленнях з лірикою інших “празжан”-міфотворців. Досліджуються прикметні риси архаїко-міфологічного мислення О.Лятуринської у моделюванні художнього часопростору лірики.

Естетичним підґрунтям міфу “золотого віку” є поетизація родової, генетичної спільності, колективності слов’янських племен, яка бере свої витoki з епічного фольклору, акцентованою складовою якого є міфема про братерство лицарів та їх одностайну боротьбу з нападниками. Крізь тисячоліття вдвляється О.Лятуринська в тьмяні обриси печерного життя прашурів, прагнучи знайти морально-психологічні підвалини народної самотождності та героїчної етики. Відтак стає зрозумілим “мілітаристський” дух лірики поетеси: кривава боротьба, помста, постійне очікування нападів і готовності до відплати зайдам, вогнища й оборони, а в цілому – перебування “на грані”, – такою постає історія у “Печерних рисунках”. Дохристиянський мотив непокори трансформується О.Лятуринською на засадах естетики чину і водночас позначений яскравими бінарними опозиціями-міфологемами (життя-смерть, воля-неволя, поразка-перемога), що не є тільки породженням інтенціональності авторської свідомості, а виступають загостреними антиноміями тієї бурхливої праісторичної доби і прочитуються як приреченість архаїчної людини вести одвічну боротьбу з Хаосом. Найважливішою опозицією у міфопоетиці О.Лятуринської є ліс та печера. Ліс у міфі праслов’янщини – простір міфологічний, це пограниччя непримиренного зіткнення сил Космосу і сил Хаосу, яке асоціюється з кривавою боротьбою. Для прашура-поганина ліс перетворюється на випробування життям-смертю, стає жорстоким полем Великої Битви, тож архаїчна людина відчуває себе маргіальною і “заблуканою” у міфологічному Лісі, перебуває постійно в межовій ситуації. Натомість Печера у міфопоетиці О.Лятуринської має значення сакрального місця: язичник сприймав її як вісь світу, вертикальний канал космічного зв’язку з вищими силами. Праслов’янський

міф поетеси переконує, що єдиним засобом доторку людини печерної доби до "символічного центру" (М.Еліаде), а отже, і єдиною можливим шляхом екзистенційного вибору є боротьба, оскільки це найважливіша категорія сприйняття світу в первісно-мисливській свідомості. Печерна родоплемінна доба у О.Лятуринської, міфічне минуле, це особлива епоха "першотворення", "прачас", у який жив і діяв "першопредок"-деміург, "культурний герой" (Є.Мелетинський), що виступає зразковою моделлю первісної общини в цілому. У поетеси це міфологізований персонаж прашура, функція якого - самоствердження роду, віра в його сили і невмирущість. Міфомислення О.Лятуринської дає змогу простежити, що воїн будь-якої епохи наслідує свого "першопредка", прагне відтворити модель його поведінки. Отже, міф праслов'янщини у поетеси постає не як хронологічне минуле України, а як істинна історія того, що відбулося біля витоків нації і є зразком для людини сучасної.

Досліджуються наскрізні мотиви-архетипи міфу княжої ранньохристиянської доби в ліриці О.Лятуринської: бойового лицарства і воїнської звитяги; державності й князівської влади; синівських жертв і найсвятіших материнських офір. Постична модель княжої доби є виявом міфотворчості, оскільки сутність міфу, за Леві-Строссом, полягає не в стилі, не в манері оповіді, а в історії, яка в ньому відображена. Давньоукраїнська епоха з її культом воїна-патріота, мужа-державника, з її глибокою релігійністю і повсякчасним прагненням чину давала авторці невичерпний матеріал для художнього освоєння історії про становлення державницького світовідчуття. Ліричний суб'єкт поезії О.Лятуринської з лицарськими мотивами - художнє втілення волюнтаристичної людини Д.Донцова. Це воєк і натхненник ідей чину, постать свідомо героїчна, яка стоїть "над натовпом" і близька до "надлюдини" Ніцше.

Аналіз художньої концепції людини в ліриці О.Лятуринської приводить до висновку: якщо в аспекті філософії чину протестант-пасіонарій є активним борцем проти хаосу, що загрожує його родові й усьому етносу, то у міфологічній площині герой "мілітаристичної" поезії є жертвою гострого зіткнення Космосу і Хаосу. Одвічна і безкінечна участь у Великій Битві спричинює необхідність у прометеївській саможертвовності заради визволення своєї нації. Тож ратну людину поетеси можна вважати історичною особою лише у міфологічному сенсі: пасіонарна енергія протестантів, живильним джерелом якої є ніцшеанський імператив особистісної волі, не збезвістилася у мороку історії, а стала могутнім поштовхом до поступу суспільства. Ідея саможертвовності, яка актуалізує християнську парадигму святої офіри, єднає усіх "пражан"-міфотворців. Ліричний герой їх поезії - це ніцшеанська людина, йому близькі "вершини духа" і чужі "низи падіння" (О.Лятуринська), він завжди понад натовпом. Неоромантичне зображення лицарів як міфологізованих персонажів і героїв чину споріднює лірику О.Лятуринської з "войовничими" поезіями О.Ольжича, О.Стефановича.

У міфоконцепції поетеси органічно вибудовується “Батьківщини чудний міт” – образ могутньої князівської держави. Ностальгія за “навіки вже затвердженим тризубом” мистецьки втілюється О.Лятуринською за допомогою “державницьких” символів-міфологем (“шлях, стовбований на схід”, шлях “із варяг у греки”, Володимирів тризуб тощо). Проте ступінь реальності й достовірності історичних подій та персонажів у поетеси не має принципного значення. О.Лятуринська філософськи осмислює вітчизняну історію, актуалізуючи сам дух історизму, тож несвідома міфологізація праминувшини цілком виправдана як аксіологічна засада в підтекстовому полі лірики. Нехтування історичною достеменністю сприяє тому, що постаті княжої доби перетворюються у наслідувачів архетипів і виконавців зразкової архетипічної поведінки.

Досліджується явище інтертекстуальності як визначальна складова міфопоетики О.Лятуринської. Співучасником “діалогічного перегуку” в її ліриці виступає уся давня українська культура, проте найважливішим першотекстом є “Слово о полку Ігоревім”. Інтертекстуальний діалог з давньоруською пам’яткою оживає хоч в упізнаваних, та все ж забарвлених авторською інтенцією мотивах і образах. Ідейно-сміслові навантаження ремінісценцій – явних та опосередкованих – не вичерпується запозиченнями з прототексту, а слугує естетичним підмурівком у створенні оригінальних образів. Одна і та сама смислова ремінісценція може виявлятися в нових ситуаційно-емоційних трактуваннях, доповнюючи таким чином першоджерело.

За всієї світоглядно-естетичної подібності до поетів празького кола О.Лятуринська виступила творцем неповторного стилю, художньою домінантою якого є лаконічність поетичного вислову аж до “аскетизму”, ощадність у використанні тропів. Поетеса – майстер ліричної мініатюри, переважно шести- та восьмирядкової, але завжди мистецьки викінченої, таємничої і самозамкненої. Експресіоністична загостреність внутрішнього ліричного сюжету й окремих фраз, тяжіння до неокласицистичної лапідарності, граничної сконденсованості фрази, автологічна й акмеїстська образність, майстерна і доцільна архаїзація лексики, чіткий карбований ритм у єдності з рвійною ритмомелодикою і філігранним звуковим інструментуванням – риси самобутнього “княжого” стилю лірики О.Лятуринської. Саме він надав можливість авторці творити поезію “уречевленого” громадянського чину. Найважливішими архетипами міфопоетичного дискурсу її лірики є “сталь”, “мідь”, “олово”, “каміння” – опорні структуротворчі елементи образів.

Трансформуючи міф “золотого віку” і той пласт міфології, з якого він виростає, О.Лятуринська розробляє систему міфотворчості і на рівні прадавніх онтологічних світоглядних форм, у яких втілено високомистецькі образи-символи – етноміфологеми, що моделюють художній часопростір і відбивають естетику чину крізь призму національної генетичної пам’яті. Образ простору у О.Лятуринської будується на ідентифікації зі степом,

який у міфі “золотого віку” відзеркалює амбівалентність і генетичну складність українського менталітету – порив до волі і водночас нездатність її утримати перед натиском експансивних сил. Архетип степу фокусує в єдиний макрокосм безмежжя образів дороги, вітру, вогню, які оповиті неповторним міфологічним серпанком. Чільне місце у художньому часопросторі лірики О.Лятуринської посідає емблематична символіка, трансформована творчою уявою авторки, переосмислена на тлі сучасної епохи. Постійна увага поетеси до емблематизування епохи зумовлена особливостями художнього світосприймання архаїчної людини, у якій переважають зорові враження. У міфомисленні авторки засадничою є ідея вічної циклічної повторюваності первісних етноміфологем, трансформація яких дала змогу інтегрувати історико-міфологічний досвід в естетичну реальність поезії, “стерти” відмінність між минулим і сучасним, домогтися виразної “позачасовості”. Хронотоп у міфопоетичному світі О.Лятуринської позначений не історичним, а “міфологічним часом”, який спрямований у перспективу, виразно асоціативний, відкритий для діалогу з широким культурно-історичним контекстом. Історія у поетеси постає як міфологічна парадигма безкінечно повторюваного циклу боротьби індивіда з хаосом. У художньому зображенні праминувшини на філософсько-аксіологічному рівні актуалізується космологічна модель історії – авторка вбачає у ній символічне відродження, вічне повернення, шукає і віднаходить духовне опертя.

У другому розділі – “Художнє трансформування поетесою ритуально-міфологічних джерел” – з’ясовується роль ритуалу в міфопоетиці О.Лятуринської як наймогутнішого засобу відновлення виснажених біоресурсів макро- і мікркосму; висвітлюється феномен “поетичного двовір’я” – органічний синтез язичницького і християнського світовідчуття.

О.Лятуринська прагнула до художнього втілення традиційного національного первня, у пошуках якого вона звернулася до ритуалу й обряду. На рівні різноманітних міфем у ліриці поетеси виявляється ритуалізоване світосприйняття, акцентуючи ланцюговість процесу переходу від міфологічного до поетичного мислення. Лицарство – один із провідних культів середньовіччя – у О.Лятуринської постає чітко злагодженою системою ритуалів. У їх основі – ставлення героя-воїна до своєї ратної справи як до певного етикету, або ж як до своєї рідної “гри за правилами”. Ритуалізоване лицарство у поетеси не тільки акумулює суспільну мораль і визначає усталені сталони поведінки, а й стає для архаїчної людини могутнім засобом переборювати “жах історії” (М.Еліаде), протистояти руйнівній дії історичного часу, в якому вона нічого не значила, наблизити своє існування до часу сакрального. Підготовка зброї до бою (замовляння - “славлення устами”, “значкування”), поєдинок з ворогом, смерть на полі битви і поховання – то не просто ціла низка ритуалів, простих і буденних, а й сповсних тасмничої магії. Повторенням ритуалу – стереотипної послідовності дій – ратна людина переборювала руйнівну дію профанного часу й водночас

відновлювала енергетичну силу психіки. Ритуал у О.Лятуринської нерідко спирається на фольклоризовано-містичну традицію, яка органічно переплітається з язичницькою та християнською: проводи воїна на війну, благословення на дорогу, “накладання хреста”, поховання убитого і голосіння за ним – типові міфемі народнопоетичної стихії, що, проте, позбавлені стилізації, бо за ритуальною схемою прозирає глибина переживання жіночого серця. Обов’язковою частиною ритуалу, виконуваного жінкою, стають замовляння та голосіння, які ґрунтуються на язичницькій антропоморфізації доквілля, “заговорюванні” його не лише магічним словом, а й інтонацією і жестом. Зовнішня простота ритуалу не зменшує його сакрального значення, бо, за В.Тернером, чим ритуал простіший, тим більш універсальна його місія.

Художній світ О.Лятуринської виростає з української і праслов’янської міфології, він прапервісний, язичницький і водночас органічно зрощений зі світовою міфософською думкою. Неопоганський міф поетеси суто естетичний: національні образи-теоніми мистецьки вводяться нею у площину моделювання міфу язичницької світовідчувальної стихії, в основі якої – “ще-невиділеність” (Є.Мелетинський) архаїчної свідомості від антропологізованого доквілля. У міфопоетиці О.Лятуринської чільне місце посідають образи-теоніми “світлих” поганських богів – покровителів русичів і дружинного воїнства. Категоріальні архетипи анімо-анімізму та антропоцентричності віддзеркалені в міфомисленні поетеси і мають спільну виразну рису: органічність і гармонійність. Лірика О.Лятуринської дає змогу простежити своєрідну еволюцію поганських богів у християнізованих святих, причому механізми міфу в поезії з мотивами змібсорства демонструють трансформації, що відрізняються лише конкретною формою власного імені героя-божества (Ярило-Юрій), який набуває інваріантних значень. У неопоганському міфі О.Лятуринської, згідно з язичницькими віруваннями, дуже мало демонічних істот, ворожих злих сил, та й ті як представники хаосу підлягають ритуальному знищенню. З-поміж них виділяються “темні” божества – вісники лиха і нещастя, міфологічні образи Дива, Карни, Жлі, Обиди. Ці ремінісцентні герої “Слова ...” – вітчизняні теоніми – входять до кола найдавніших форм буття етнічного міфу і є виключно впливовими чинниками міфологічної реальності художнього тексту. Досліджується мистецька оригінальність творення цих персонажів міфу, проводяться паралелі з подібними мотивами у поезії інших “пражан”-міфотворців. Художньо трансформовані образи язичницьких божеств витворюють у ліриці О.Лятуринської потужне легендарно-міфологічне тло в моделюванні першовитоків державності України.

Образи-теоніми поганських богів у поетеси існують у тому ж просторово-часовому континуумі, що і біблійні. Відтак феномен двовір’я постає як зустріч двох світоглядів, двох епох, як творчий діалог, в якому слов’янська міфологія окреслює новий етнонаціональний

образ християнського православ'я. У міфопоетиці О.Лятуринської знаходить своє мистецьке втілення рецепція різноманітних мотивів Старого й Нового Заповітів, причому християнська міфологія відбивається на рівні підтекстових алюзій – як міфема чи міфологема. Творчо переосмислені поетесою ніцшеанські ідеї богоборства і “надлюдини” виявляються передусім у “мілітаристському” характері її лірики, який назагал заперечував постулати свангельського культу терпіння і страждання. Замість рефлексії страху й відчаю поезія О.Лятуринської утворює старозавітне – “зуб за зуб”, “око за око”, що як істина було прийняте еміграційним поколінням. Герой-ідеал поетеси – безкомпромісно агресивний вояк зяичницької доби, виступає проповідником кривавої жертви, помсти, а не покути. Християнську парадигму гріха і покари, очевидно, слід трактувати і в площині міфомислення. В аксіологічному підтексті виникає алюзія “фаустівської” душі міфологічної особистості, роздвоєної через тяжку провину. Не з власної волі втягнутий у вир кривавої боротьби, ліричний герой-воїн переживає стан міфологічної приреченості, яка переплітається з цілком сучасною проблемою особистісної моралі, що не збігається з християнською заповіддю “Не убий!” і може бути виправдана тільки естетичними постулатами міфу. Найважливішим шляхом спокутування гріха є втеча героя у свою Самість (К.-Г.Юнг), яка наповнюється чітко вираженою громадянською позицією, висвітленою О.Лятуринською в еволюційному аспекті: якщо для пращура родоплемінної епохи патріотизм полягав у прагненні захистити свій рід, то лицар-дружинник княжої доби безоглядно переймається стражданнями всієї нації. Трагізм “фаустівської” душі героя в тому, що він усвідомлює усю безмір своєї гріховності, проте виявляє готовність спокутувати її: на рівні несвідомого воїн прилучається до “космічного порядку”, в основі якого – виборювання не догматичного “царства Божого”, а цілком реальної свободи – особистісної і державної. Доцільність вимушеного боговідступництва протестанта-пасіонарія виправдується його мучеництвом за ідеї чину, що в міфології інтерпретується як боротьба з хаосом.

Рецепція біблійних мотивів простежується і в апокаліптичному світобаченні О.Лятуринської, в основі якого – сподівання на встановлення первісної справедливості, повернення “золотого віку”. У поетеси є похмурі, позначені впливом символістської естетики вірші, в яких звучать мотиви трагізму нескінченної боротьби підневільного народу. Холодний зимовий пейзаж, вражаюча безлюдність і дивовижна німота пустелі, глуха безкрай-дорога, світ “як велика туга” – такими постають апокаліптичні візії О.Лятуринської, увиразнені використанням сюрреалістичних деталей, стилістичним прийомом апокризи, широкої палітри відтінків червоного кольору. Кривавий тон забарвлює картини минулого і майбутнього України. Кара накликається стисло, із синестезією звуку й руху в часі й просторі, у рвйному ритмі вірша. Аналізується художнє втілення мотивів апокаліптичного

розпаду, їх образне освоення у поезії Є.Маланюка, Л.Мосендза, Н.Лівицької-Холодної. Усі поетичні моделі “пражан” єднає неприйняття дійсності, прагнення за допомогою міфологічної образності відтворити жахливі картини руйнівних процесів в Україні.

З’ясовуються жанрові особливості поетичної молитви, яку О.Лятуринська використовує з широким діапазоном: від прямого запозичення до підтекстових алюзій. Лаконічно-сконденсована молитва поетеси зазнає жанрової модифікації і представлена як молитва за Україну. Її авторами виступають герої чину, українське лицарство і жінка-патріотка. Самобутньою рисою поетичної молитви О.Лятуринської є переплетіння язичницьких і християнських образів, коли одночасно звучать молитви і до бога Сварога, і до “всблагієї Заступниці Руського Краю”. Відбувається неповторна “християнізація” старозавітних мотивів, виразно позначених пафосом духовного ригоризму й помсти, образом “Діви Чистої”, “Матері Божої”, “Матері Руського Краю”, яка виступає символом християнської покорности, великої і всеперемагаючої любові, найвищим ідеалом материнства. Художня рецепція біблійних мотивів дає змогу зробити висновок: особистісна правда О.Лятуринської – свангельська, Христова, і не грізний Бог Єгова, а милосердні Господь Бог і Христос, ототожнені з поганськими богами, виступають вищими суддями людських вчинків.

“Поетичне двовір’я” О.Лятуринської розглядається у дисертації як своєрідний вияв “фаустівського” бунту проти будь-якого пригноблення, як важливий чинник у самоствердженні нації. Проте мотив богоборства, притаманний ліриці усіх “пражан”-міфотворців, набув у поетеси неповторно національного вирішення: замість відкритого заперечення християнських догм простежується дивовижний сплав язичницьких і християнських образів.

У третьому розділі – “Жіночий міф про кохання: художньо-психологічні аспекти інтимної лірики” – пропонується прочитання “лірики серця” О.Лятуринської у площині міфотворення, естетико-філософських концепцій і фольклорної поетики. З’ясовується близькість поетеси до того крила “Празької школи” (О.Стефанович, Ю.Дараган, Н.Лівицька-Холодна), яке обстоювало синтез героїки чину і сердечних переживань.

Органічно вписана у художню модель княжої доби й інтимна лірика О.Лятуринської, міфопоетичний світ якої сконцентрований навколо архетипу матриархальності, що має глибоке етнокультурне коріння і реалізується у провідних міфемах: туги, вірності, саможертвості. Жіночий міф про кохання у поетеси вияскравлює образ “жони руської” – справжньої аристократки з шляхетним серцем, високою духовністю, мужністю і водночас безмірною ніжністю та граційністю. Це самобутній образ української жінки – не пристрасної амазонки з еротичної поезії Н.Лівицької-Холодної і не жінки-борця, образ якої ви-мальовується в любовній ліриці О.Теліги. Міфопоетична природа інтимної лірики

О.Лятуринської виявляється у площині суб'єктивного вираження, в основі якого – домінанта психологічного аспекту у відтворенні найтонших нюансів переживань жінки, яка виступає в іпостасях матері, дружини, коханої. Усвідомлення висунутої О.Лосєвим ідеї про те, що міф має право існувати в суто поетичній (суб'єктивній) субстанції, дає можливість досягнути космос інтимної лірики О.Лятуринської. В її “поезії смутку” реконструюється ідеальний тип кохання, властивий середньовіччю, з його культом вірності й самозреченої відданості, з виразною перевагою *emotio* над *ratio*. Засобами міфомислення О.Лятуринська розкриває почуттєві експресії жінки-спартанки, поборниці материнської жертвності, коханої, яка представляє архетип Яро-славни. “Лірика серця” поетеси демонструє дивовижну здатність поєднувати емоційність з глибоким філософським розмислом. Мотив кохання майже завжди внутрішньо конфліктний. Лірична героїня гарячково борсається між приреченістю на самотність і поривом до близької їй душі: біль і смуток, намагання примиритися з тяжкою втратою і неможливість приборкати за-кохане серце створюють загострену драматичну колізію любовної лірики О.Лятуринської. Переживання загибелі коханого і пов'язані з нею мотиви самотності стають основою того, що для жінки княжої доби час виходить зі своєї лінійної колії, замикаючись у коло. Страждання пере-риває потік трагічного часу, надаючи жінці шанс для катарсису і наближаючи її до Всесвіту. Катарсис реалізується через градацію, напружену динаміку ліричного сюжету, завершувану “вибухоподібною” кінцівкою. Кожен вірш “поезії смутку” відкриває нові емоційно-психологічні нюанси й почуттєві рефлексії, що сприяє уникненню стереотипізації образів і на-строїв.

Поезія О.Лятуринської зберігає тісний зв'язок з міфологією через органічне вживлення у тканину віршів фольклорних і казкових елементів, оскільки, за Й.Гейзігом, лірика в найбільшій мірі позначена впливом гри. У переважній більшості поезій з любовними мотивами вимальовується романтичний образ ліричної героїні – емоційно піднесеної, справжньої дівчини-царівни, кохання якої й лицаря тяжіє до загальносвітової міфемі про любов воїна і небесної діви. Проте у підтекстових глибинах декодується і другий, основний семантичний ракурс образу “далекої царівни”: це Україна, яка чекає своїх лицарів-визволителів. Казка тут перетворюється на естетичну призму для осмислення неперехідних цінностей і “законів вічності”, для пошуків моральної основи, пронесеної крізь віки. Притаманне поетесі заглиблення у фольклор-ну стихію не можна розцінювати як її стилізацію – це органічний стиль авторки, тип її худож-нього мислення. Особлива “лірична простосердність”, за висловом О.Лятуринської, є визна-чальною емоційною тональністю у змалованні психологічного портрета ліричної героїні. Димінутивна основа творення образної системи, точні рими і “тотальний паралелізм” (М.Ласло-Куцук) не полишають сумнівів в оригінальності твореного авторкою жіночого міфу кохання.

Зверненням до еротики О.Лятуринська продовжила літературну традицію, в якій гармонійно поєднуються національні джерела і впливи західноєвропейської поезії. Ерос лірики поетеси надзвичайно самобутній, закорінений у витоки народної моралі і традиції. Нерідко еротика ніби закладена в підтекст, прозирає крізь серпанок фольклорних символів і деталей народного побуту, взятих з глибини віків. Почуттєва амплітуда в еротичній ліриці надзвичайно різноманітна: градація ліричного сюжету – від ніжності до емоційної вичерпаності, яка, проте, ніколи не переходить у чуттєвий шал, – визначальна риса жіночого міфу про кохання. Тонкі делікатні натяки стримують еротичні рефлексії, внаслідок чого останні суворо контролюються узвичаєними народною традицією етичними нормами і переходять у площину міфопоетичних переживань. У любовній ліриці О.Лятуринської “серце” є виразником емоційної сфери душевного життя героїні. Стрижнем її мікрокосму є страждання, що стає одним із виявів безсмертя особистості, яку не в силі знищити сліпа стихія часу. “Серце” поетесою персоніфікується, виступає своєрідним двійником ліричної героїні. “Любов-дія” (Е.Фромм) як основа образу серця, здатність люблячої жінки до співучасті у сердечному житті обранця, до містичного відчування його через простір, позбавляють ліричну героїню від безодні страждання, рятують її від рокованості долі, наближають до вічності. Вихід зі стану рокованості поетеса вбачає у саможертовності жінки, у її дивовижній здатності заглиблюватися в екзистенцію коханого.

Аналізуються особливості психологічного портрета української жінки, виявлені у ліриці О.Лятуринської. В її “поезії смутку” наскрізним є інтровертний тип особистості, тож не випадково основна композиційна форма любовних віршів – схвильовані, пристрасні монологи ліричного “Я”, в яких майстерно розкривається психологічна реакція на конкретну ситуацію у сфері переживання. Любовні монологи, що нерідко звучать як спонтанний, невпинний потік почуттів і емоцій ліричної героїні, розкривають мікрокосм душі високошляхетного інтроверта. Основний сенс її життя – любити “в дії” – страждання, розлуці й вірності, що підносить почуття жінки середньовіччя до рівня Божественного.

У четвертому розділі – “Парадигма уявного світу в міфі “втраченої батьківщини” Оксани Лятуринської” – розкривається філологічна природа міфомислення поетеси у моделюванні неіснуючого, вимріяного часопростору; висвітлюється схильність авторки до візуальної пластичності міфогенної уяви у пейзажній ліриці; простежуються міфотворчі механізми руйнування міфу “золотого віку”.

У поетичному доробкові О.Лятуринської вияскравлюється пейзажно-особистісна лірика натурфілософського спрямування, в якій найповніше виявилася творча індивідуальність авторки, її схильність до витонченого споглядання картин рідного довкілля, оригінальне філософування й особливий ліризм. Природа втраченої Волині постає мальовничою і національно виразною, вона не лише тло дії і психологічних пережи-

вань – це передусім Храм Природи, котрий стає вертикальною віссю, своєрідним єднальним каналом між маргінальною особистістю, викинутою волею обставин з рідного духовного простору, і сакральним світом, між минулим і сучасним. На художньому рівні О.Лятуринська творить індивідуальний міф про “втрачену батьківщину” – поетичну модель уявного ідеального світу, в якому її лірична героїня віднайде загублену вітчизну і кохання. Авторський міф в особистісній ліриці має філологічну природу: міфомислення тут постає як чітко структурована і водночас гнучка образно-сюжетна модель, що тлумачить закономірність буття індивіда, відірваного від батьківщини. Визначальним для міфу у “волинському” циклі поетеси є не предмет його повідомлення, а “спосіб, яким він висловлюється” (Р.Барт). Міфологічна парадигма циклу природи виявляє у ліриці О.Лятуринської архетипний сплав первісних космогонічних уявлень, за якими цикл був одним із законів організації буття. У поетеси він виступає естетичним засобом виміру життя маргінальної особистості, глибше окреслює її самотність і “загубленість”.

Лірика О.Лятуринської з “осінніми” мотивами підтверджує невичерпні можливості філологічної природи міфу: замість узвичасного екзистенціального аспекту семантики образу “осінь” (згасання, зів’янення), у міфопоетиці авторки короткочасний спалах яскравих осінніх барв пов’язаний з болючими і водночас щасливими спогадами про рідну Волинь – неповторну казку дитинства і юності. Особиста доля поетеси стає основою для моделювання уявного світу, тож закономірно, що вірші “волинського” циклу – це всуціль жіночий монолог, у якому звучить просвітлена сповідь про минуле щастя, про біль розлуки, з яким не сила впоратися. З’являється образ мандрівця-подорожнього по чужих емігрантських дорогах, примарного корабля, який то наближається, то віддаляється, як мрія чи спогад. У міфі “втраченої батьківщини” вирізняються дві крайні іпостасі простору, вони невичерпні у своїй безкінечності і є, по суті, метафорами духовними, взаємотрансформованими в дусі: корабель і морська далина. У своїй сукупності ці наскрізні образи “волинського циклу” складають метафоричний ряд глибшої просторової субстанції – волі, а також, символізують уявний, вимряний світ. Душа маргінальної особистості прагне визволення, прориву із замкнутого простору – чужини – до батьківщини.

Художнім феноменом пейзажно-особистісної лірики поетеси є синтез живописних, пластичних та музикальних властивостей слова. Як професійного художника, О.Лятуринську захоплювала безкінечна багатоманітність барв, кольорів і звуків волинської природи, постійна зміна світла й тіні. Образний світ природи у поетеси твориться синестезійно, включенням у творчу уяву всіх органів сприймання. Визначальним в осмисленні пір року ліричною героїнею є спільний для пластичних видів мистецтва – рубенсівський прийом опуклого подання, “нанизання” найістотнішого у творенні образу, що підкреслює

неповторну візійність міфомислення авторки. Поетеса малює емоційно наснажені образи й картини, при цьому один образ тяжіє до другого, створюючи неповторний індивідуальний стиль. По-рубенсівському опукла, опредмечена палітра осені увиразнюється яскравою гамою жіночого одягу, вишивки й гаптування. Відчувається безпосереднє замилювання “поетичного зору” художника-живописця осінньою кольористичною розкішшю.

Міфомислення О.Лятуринської у пейзажно-особистісній ліриці має метафоричну природу. Словесно-живописний характер циклічної змінності пір року у “Волинських майоликах” свідчить, що основою для конструювання метафоричного образу стає прийом контрасту, який дає можливість розширити асоціативні можливості міфомислення. Циклічна плинність осені й весни в душі емігранта-маргінала єднає теперішнє з минулим і пов’язується з очікуванням природних змін чи то в особистому житті, чи в державотворенні. Мінливість як одвічний закон буття виступає головним виявом існування “змаргіналізованої” української людини за умов “загратованої духовності” (А.Бондаренко): втративши рідну землю, О.Лятуринська прагнула відродити її як естетичну субстанцію засобами міфомислення.

Руйнування міфу “золотого віку” – занепаду первісного ідеального укладу життя Волині – інтерпретується авторкою і як історична трагедія. Поетеса модернізує жанр античної лірики, відлуння буколічних мотивів органічно вплітається у міф “втраченої батьківщини”. Мотив руїни осмислюється авторкою як історичне безпам’ятство сучасних українців, які змушені жити у світі глибокої дисгармонії і гострих конфліктів. Поетичний світ О.Лятуринської виходить далеко за межі волинського регіону і конкретно означених епох, оскільки події тут визначаються не хронологією чи лінійним часом, а законами міфу. Волинське підґрунтя міфомислення стає стилетворчим фактором, який розкриває психологію “змаргіналізованого” покоління, фокусуючи увагу на внутрішній динаміці розвитку природи та людини незалежно від об’єктивного часу й історії.

Висновки

Міфопоетичною підвалиною художнього світогляду О.Лятуринської є моделювання “золотого віку” України. Апелюючи до генетичної пам’яті народу, поетеса витворила чудесні міфи праслов’янської минувшини та княжої доби, які стали для неї відкриттям сакралізованої традиції і характерним виявом національного міфомислення. З іншими “пражанами”-міфотворцями поетеса єднає часова наближеність націокультурних моделей до сучасної художньої уяви та світоглядні засади естетики чину.

Міфопоетичний світ О.Лятуринської сягає праслов’янської міфології, він первісний, язичницький і водночас органічно зрощений зі світовим мистецтвом ХХ ст.

Найприкметнішою ознакою національного міфомислення поетеси є ритуалізація життя. Ритуал у ліриці О.Лятуринської – не безнадійна архаїка чи самодостатня екзотика, а могутній засіб боротьби української ратної людини з руйнівною дією історичного часу, єдиний шлях наближення до часу сакрального. Невід'ємними складовими ритуалу є замовляння та голосіння, які наближені до народопоетичної стихії і засвідчують ланцюговість переходу від міфу до обряду.

Неопоганський міф О.Лятуринської окреслює специфічну слов'янську духовність, в основі якої – оптимістичність і гармонійність. Тому в язичницькому пантеоні поетеси образи-теоніми позбавлені негативного забарвлення, а демонічні істоти, темні злі сили виступають представниками хаосу. Язичницька міфопостика О.Лятуринської органічно вливається в русло модерністичного світосприйняття, набуваючи при цьому рис самобутньої української інтерпретації. Національна міфологія, в якій домінує філософія вічного життя, обоженування природного начала Всесвіту, радість існування на землі, проросла глибокими коренями у свідомість багатьох українських поколінь упродовж цілих тисячоліть, і, відтворюючи її, поетеса будить несвідоме і вічне в українській людині сучасності.

Лірика О.Лятуринської “мілітаристського” плану наближена до світової ревізії християнських догм. Поетеса вдається до художньої трансформації ідей богоборства і ніцшеанської “надлюдини”, заперечуючи основи євангельського культу терпіння і страждання. Проте богоборчі мотиви набули у поезії О.Лятуринської неповторно національного вирішення: поетеса уникає відкритого заперечення християнських постулатів, натомість удається до “поетичного двовір'я”. На філософсько-аксіологічному рівні лірики, у її підтекстових полях, проступає справжня, особистісна правда поетеси – євангельська, Христова, завуальована мрією-тугою про панування миру, спокою і любові в українській державі.

Аналіз лірики О.Лятуринської переконує в дійовості прадавніх архетипів – високомистецьких етноміфологем, які моделюють художній часопростір поезії. Відродження міфу “золотого віку” стало поштовхом звернення до національної генетичної пам'яті з реміфологізацією праобразів, з-поміж яких чільне місце посідає емблематична символіка. Ідея вічної циклічної повторюваності архетипів дала можливість О.Лятуринській інтегрувати історико-міфологічний досвід в естетичну реальність поезії, домогтися виразної “позачасовості”.

Міфопоетика інтимної лірики О.Лятуринської тлумачиться у площині суб'єктивного вираження, в основі якого – домінанта психологічного аспекту у відтворенні мікрокосму жінки середньовіччя. “Поезія смутку” авторки впливає з естетики модернізму, оскільки в центрі її поезії – свідомість особистості – людська душа. Не виняткові ситуації, не дивина стосунків закоханих, а натомість неповторні миті духовно піднесених почуттів й

унікальність індивіда, – ці якості у поєднанні з мистецькою оригінальністю вірша надають “ліриці серця” О.Лятуринської неперебутнього значення.

Оригінальність міфу “втраченої батьківщини” виявляється у філологічній природі міфопостичних засобів. Визначальним у творенні українського образу світу є слово, яке міфологізує циклічну змінність пір року і цим включає її до міфопостичної парадигми. Циклічність, що виражає в ліриці архетипічний сплав первісних космологічних уявлень, стає у поетеси засобом виміру життя маргінальної особистості, вирваної з рідного духовного простору. Опоетизована О.Лятуринською змінність пір року покликана подолати в душі вигнанця хаос і внести у неї гармонійне начало. Визначальним у сприйнятті волинської природи ліричною героїнею є рубенсівський прийом “опуклого подання”, “нанизування” найістотнішого у творенні образу, що підкреслює неповторну візуальну пластичність міфогенної уяви поетеси.

Національна самобутність міфомислення О.Лятуринської є незаперечною. Поетеса змоделювала український образ світу, залучивши ідеї вітчизняних та європейських мислителів. У її ліриці язичницькі та християнські мотиви втілено в оригінальних поетичних образах з перевагою неоромантичного світовідчуття та символістської естетики.

Основні положення дисертаційного дослідження викладені в публікаціях:

1. Анісімова Н. “Як цілий світ, велику тугу не понести самій” (Художньо-психологічні аспекти інтимної лірики О.Лятуринської) // Українська мова та література. – 1999. – Ч. 32 (0,8 др. арк.).
2. Анісімова Н. Образи-архетипи як художня домінанта лірики О.Лятуринської // Наука і сучасність. Збірник наукових праць. Частина II. – К., 1998. – С. 159 – 164 (0,4 др. арк.).
3. Анісімова Н. Рецепція біблійно-християнських мотивів у ліриці О.Лятуринської // *Studia methodologica*. Випуск 5 – Тернопіль, 1998. – С. 107 – 111 (0,6 др. арк.).
4. Анісімова Н. Ритуал як поетичний міф у ліриці О.Лятуринської // Наука і сучасність. Збірник наукових праць. Частина II. – К., 1999. – С. 179 – 188 (0,6 др. арк.).
5. Анісімова Н. Діалог лірики О.Лятуринської зі “Словом о полку Ігоревім” // Придніпровський науковий вісник. Філологія. Педагогіка. – 1998. – № 97 (164). – С. 98 – 103 (0,4 др. арк.).
6. Анісімова Н. Язичництво як домінанта “поетичного двовір’я” О.Лятуринської // Сучасний погляд на літературу. Науковий збірник. Випуск I. – К., 1999. – С. 102 – 110 (0,5 др. арк.).

Анотація

Анісімова Н.П. Лірика Оксани О.Лятуринської як явище естетики чину і міфотворення. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01 – українська література. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 1999.

У дисертації досліджуються особливості міфопоетики О.Лятуринської крізь призму естетики чину – світоглядної підвалини творчості поетів “Празької школи”. Визначається мистецька самобутність лірики поетеси з застосуванням міфо-ритуальної (архетипної) критики, а також компаративного, порівняльно-історичного і формального методів аналізу тексту, завдяки чому з’ясовуються основні складові індивідуального міфомислення О.Лятуринської як національно своєрідного варіанту світової міфософської традиції. Окреслюються неоромантичні витoki поетичної моделі “золотого віку” з погляду праслов’янської міфосвідомості та сучасних філософсько-естетичних концепцій. Міфопоетичне прочитання “мілітаристичної” поезії О.Лятуринської проводиться в аспекті художнього дослідження двох просторово-часових площин – прадавньої родоплемінної і княжої ранньохристиянської епох. Робиться спроба осмислення інтертекстуального діалогу поетичної думки О.Лятуринської з давньою українською культурою. Досліджується художня трансформація ритуально-міфологічних джерел як аксіологічна складова лірики поетеси, зокрема простежується феномен “постичного двовір’я”. Окреслюються художньо-психологічні аспекти інтимної лірики О.Лятуринської у площині міфотворення та мистецької оригінальності. У “волинському” циклі поетеси висвітлюється філологічна природа міфомислення у моделюванні неіснуючого часопростору, акцентується схильність авторки до візуальної пластичності міфогенної уяви в пейзажно-особистісній ліриці. На основі своєрідного аналітико-синтетичного аналізу індивідуальної міфопоетики О.Лятуринської робиться висновок: оригінальність міфомислення авторки виявляється у творчо змодельованому національному образіві світу, в якому органічно переплітаються язичницькі та християнські мотиви з перевагою неоромантичного світовідчуття та символістської естетики.

Ключові слова: міфологія, рецепція, неоромантизм, символізм, діалогізм, мотив, ключовий образ:

Аннотация

Анисимова Н.П. Лирика Оксаны Лятуринской как явление эстетики действия и мифотворчества. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01 – украинская литература. – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова, Киев, 1999.

В диссертации исследуются мифопоэтические составные лирики О.Лятуринской сквозь призму эстетики действия – мировоззренческой основы творчества поэтессы

“Пражской школы”. Определяется художественная самобытность поэзии О.Лятуринской с использованием мифо-ритуальной (архетипной) критики, а также компаративного, сравнительно-исторического и формального методов анализа текста, что позволяет определить характерные черты индивидуального мифомышления поэтессы как национально своеобразного варианта мировой мифософской традиции. Мифопоэтическое прочтение лирики О.Лятуринской проводится в аспекте художественного исследования национального образа мира, который существует в двух пространственно-временных плоскостях – прадавней родоплеменной и раннехристианской эпохах. Эстетической основой праславянского мифа О.Лятуринской является поэтизация родовой, генетической общности, коллективности славянских племен. Исследуются главные мотивы-архетипы мифа княжеской эпохи в лирике поэтессы: боевого рыцарства и воинской отваги; государственности и княжеской власти; сыновних и материнских жертв. Лирический субъект поэзии О.Лятуринской – воин-рыцарь прометеевского типа – выступает историческим лицом лишь в мифологическом значении: пассионарная энергия протестантов не растворилась во мраке истории, а послужила толчком к развитию общества. В основе славянского мифа поэтессы не конкретная история, а сам дух историзма, а поэтому подсознательная мифологизация эпохи полностью оправдана.

Анализируется явление художественного диалогизма как определяющая составная мифопоэтики Лятуринской. Соучастником диалога в ее лирике выступает вся давняя украинская культура, но наиболее важным первотекстом является “Слово о полку Игореве”. Интертекстуальный диалог с древнерусской памяткой оживает в обозначенных авторской интенцией мотивах и образах. Мифотворческая система О.Лятуринской разрабатывается и на уровне древних онтологических мировоззренческих форм, в которых воплощены высокохудожественные образы-символы – этномифологемы, моделирующие пространственно-временной континуум и отображающие эстетику действия сквозь призму национальной генетической памяти. Архетип хронотопа в мифопоэтике О.Лятуринской отмечен не историческим, а “мифологическим” временем, направленным в перспективу, выразительно ассоциативным, открытым для диалога с широким культурно-историческим контекстом. История у поэтессы возникает как мифологическая парадигма беспрерывно повторяемого цикла борьбы индивида с хаосом.

В диссертации исследуется феномен “поэтического двоеверия” – органический синтез языческого и христианского мышления. Образы-теонимы языческих божеств в лирике О.Лятуринской существуют в тех же временных плоскостях, что и библейские. Феномен двоеверия выступает у поэтессы как встреча двух мировоззрений, двух эпох, как творческий диалог, в котором славянская мифология очерчивает новый этнонациональный образ христианского православия. В художественном мире лирики О.Лятуринской находит свое

воплощение рецепция разнообразных мотивов Библии, причем христианская мифология отображена на уровне подтекстовых аллюзий – как мифема или мифологема.

Важнейшей составной мифа княжеской эпохи выступает и интимная лирика поэтессы, мифологический мир который сконцентрирован вокруг архетипа матриархальности, который имеет глубокие этнокультурные корни. В “поэзии грусти” О.Лятуриной реконструируется идеальный тип любви, свойственный средневековью, с его выразительным преимуществом эмоционального перед рациональным. Мифопоэтическая природа интимной лирики раскрывается в плоскости субъективного выражения, в основе которого – доминанта психологического аспекта в отображении микрокосма женщины средневековья. Исследуется филологическая природа авторского мифотворчества в пейзажно-личностной лирике О.Лятуриной. Ее поэтическое слово в “волынском” цикле мифологизирует украинский образ мира посредством циклической изменчивости времен года. Мифологическая парадигма цикла природы представляет собой синтез первобытных космогонических представлений, согласно которым цикл был главнейшим законом бытия. У О.Лятуриной он выступает эстетическим способом измерения жизни маргинальной личности. Исходя из своеобразного аналитико-синтетического исследования индивидуального мифопоэтического кода О.Лятуриной, делается вывод: в ее лирике языческие и христианские мотивы воплощены в самобытных поэтических образах с преобладанием неоромантического мышления и символистской эстетики.

Ключевые слова: мифология, рецепция, неоромантизм, символизм, диалогизм, мотив, ключевой образ.

Summary

Anisimova N.P. The lyrics of Oksana Laturinska as the phenomenon of aesthetics of action and of myth-making. – Manuscript.

The for Candidate's degree of linguistics. Speciality – 10.01.01 – Ukrainian literature. – The National Pedagogical University named after M.P.Dragomanov, Kyiv, 1999.

In this dissertation the peculiarities of mythopoetic of O.Lyaturinska are investigated in the light of aesthetics of action. That is the world outlook base of the poets' creative works of the “Prague School”. The art originality of the poetess's lyrics is formed by the utilization of mythoritual criticism, and by comparatively historical and formal methods of textual analysis. Due to this the main components of individual myth-thinking of Lyaturinska are determined as the national peculiar variant of the world mythosophic tradition. Neo-romantic sources of the poetic model of “The Golden Age” are outlined from the point of view of Common Slavonic myth consciousness and modern philosophic and aesthetic conceptions. The mythopoetic reading of the “militaristic” poetry of Lyaturinska is carried out in the aspect of art research of two spatio-temporal planes: ancient genealogical tribal and early Christian princely epochs. There is

an attempt of giving a meaning to intertextual dialogic of O.Lyaturinska's poetic thought with ancient Ukrainian culture. The art transformation of ritual mythological sources is investigated as the component of poetess's lyrics, the phenomenon of "poetic dualism" is especially traced. The art psychological aspects of O.Lyaturinska's intimate lyrics are outlined in the area of myth-making and art originality. In "Volyn" cycle of the poetess the philological nature of myth-thinking is illuminated in modeling of unreal temporal space. The tendency of the author to the visual plasticity of mythological imagination is accentuated in landscape personal lyrics. The conclusion is made on the basis of peculiar analytic-synthetic analysis of individual myth poetry of O.Lyaturinska: originality of the author's myth-thinking is revealed in creatively modeled national image of the world, in which pagan and Christian motives are interweaved chiefly by neo-romantic feeling of the world and symbolic aesthetics.

Key words: mythology, dialogism, reception, motive, key image, neoromanticism, symbolism.

Підписано до друку /*ж. 11. 99.* Формат 60x84/16
Зам. *4/12* Наклад *100* прим.
Віддруковано з оригіналів.

Друкарня
Національного педагогічного університету
ім. М.П.Драгоманова
м. Київ, ☎ (044) 221-99-26